Samer

Härkomst med DNA och bilder från förr, som visar miljö och samer

Källa: wikipedia, Karin Bojs och Peter Sjölund, Digitalmuseum mfl.

Anders Dernback

Den samiska flaggan

Samer (nordsamiska sámit eller sápmelaččat, äldre och obsolet benämning lappar i Sverige och Finland samt finner i Norge) är ursprungsbefolkning i Sameland (Sápmi), ett ej väldefinierat område i norra Norge, Sverige och Finland samt på Kolahalvön i Ryssland.

Antalet samer uppskattas till 80 000 i Sameland, varav i Sverige ungefär 20 000, i Finland ungefär 6 000 samt omkring 52 000–58 000 personer i Norge och på Kolahalvön i Ryssland[

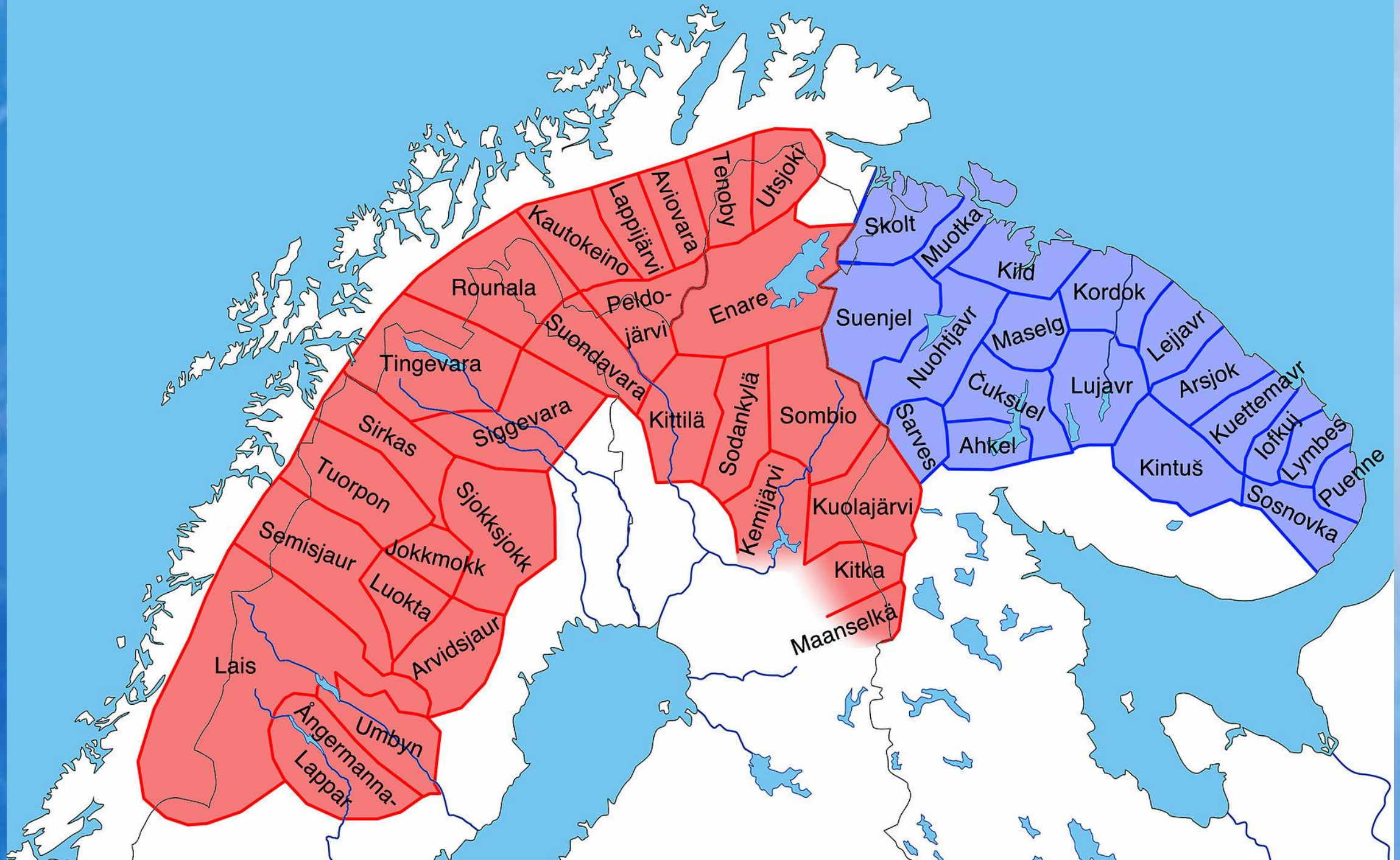
Utsjoki
Tenoby
Aviovara
Lappijärvi
Kautokeino
Rounala
Peldo-
järvi
Enare
Suondavara
Tingevara
Siggevara
Kittilä
Sodankylä
Sombio
Sirkas
Tuorpon
Sjokksjokk
Semisjaur
Jokkmokk
Luokta
Arvidsjaur
Lais
Ångermanna-
Lappar
Umbyn
Kemijärvi
Kuolajärvi
Kitka
Maanselkä
Skolt
Muotka
Kild
Kordok
Suenjel
Nuohtjävr
Maselg
Lejjavr
Cuksuel
Lujavr
Arsjok
Sarves
Ahkel
Kintuš
Kuettemavr
Iofkuj
Lymbes
Puenne
Sosnovka

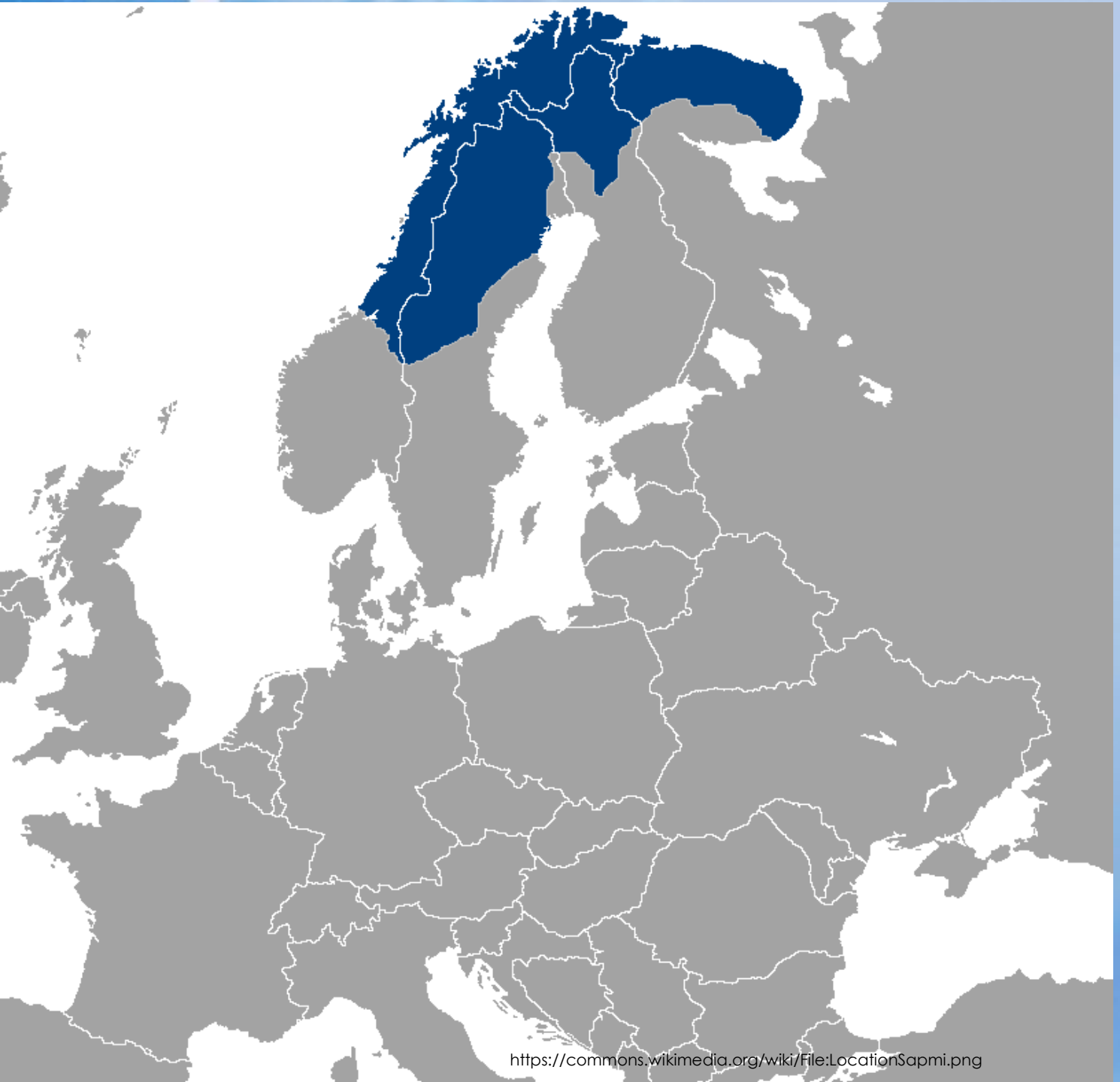

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:LocationSapmi.png

Sápmi eller Samelands ungefärliga utbredning – som skiljer mellan olika källor. Området sträcker sig över största delen av Nordkalotten och en bit söder därom.

Samerna utgör nationell minoritet i Norge, Sverige och Finland. Samiska varieteter har status som minoritetsspråk i Sverige och delar av Finland och Norge, och är officiellt språk i 19 svenska så kallade förvaltningskommuner för samiska som minoritetsspråk. Samerna har erkänts som ett ursprungsfolk i Sverige, Norge och Finland. Norge har även ratificerat Konventionen om ursprungsfolk och stamfolk.

Finsk – urgiska språk utvecklades för 5 000 år sedan vek de av och lämnade vår historia.
Alla som talar finska språk har en gemensam
Anfader (döpt hypotetiskt till Niilo) han levde
Kring för 4 500 år sedan vid bergen i Ural. De Verkar ha flyttat till nuv. Finland i omgångar
Med början för 4 000 år sedan. Bevis för Människor i Finland finns för tiden 3 000 år sedan

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Ural_Mountains_Map.gif

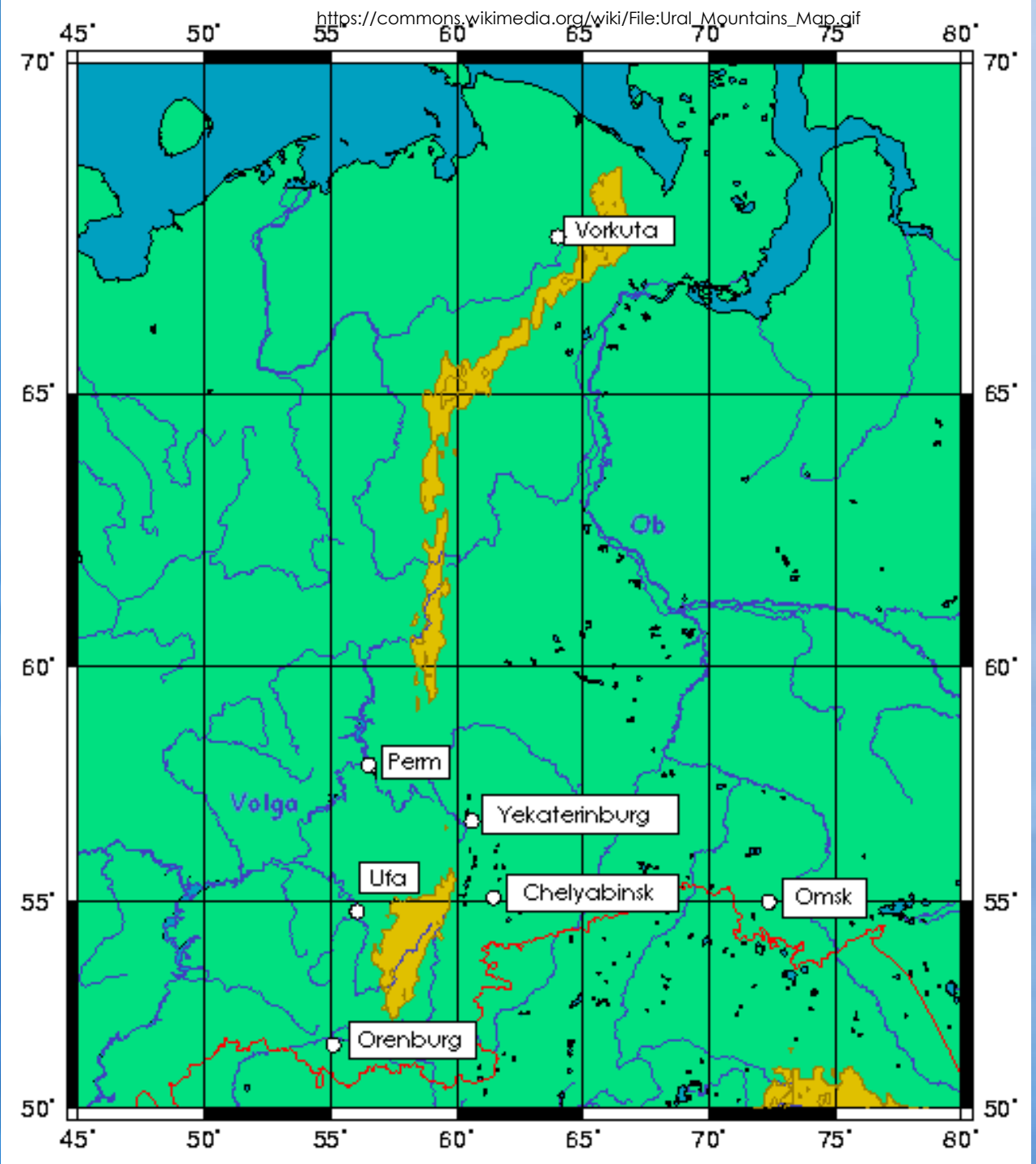

Engelsk karta över Uralbergen.

Uralbergen är en cirka 2 500 kilometer lång bergskedja i Ryssland. Uralbergen utgör också gräns mellan Europa och Asien. I bergskedjan bor ungefär 3 % av Rysslands befolkning. Den största staden i Uraliska federala distriktet är Jekaterinburg.

För 6 000 år sedan började troligen föregångarna till Samerna sin Levnadsbana
För 4 000 år Sedan troligen så fanns ättlingar kring Karelen
En gren viker norr-ut

DNA visar en hel del

Nutida samer har flera olika fädernelinjer.
För pedagogiken döpta till:
Niilo-Ragnar-Ivar
De kom från Sydvästra Finland ,nuv.
Mellansverige, och Östra Norge.
De flesta linjerna delade sig kring för 1 500 år sedan, vissa för 2 000 år sedan.

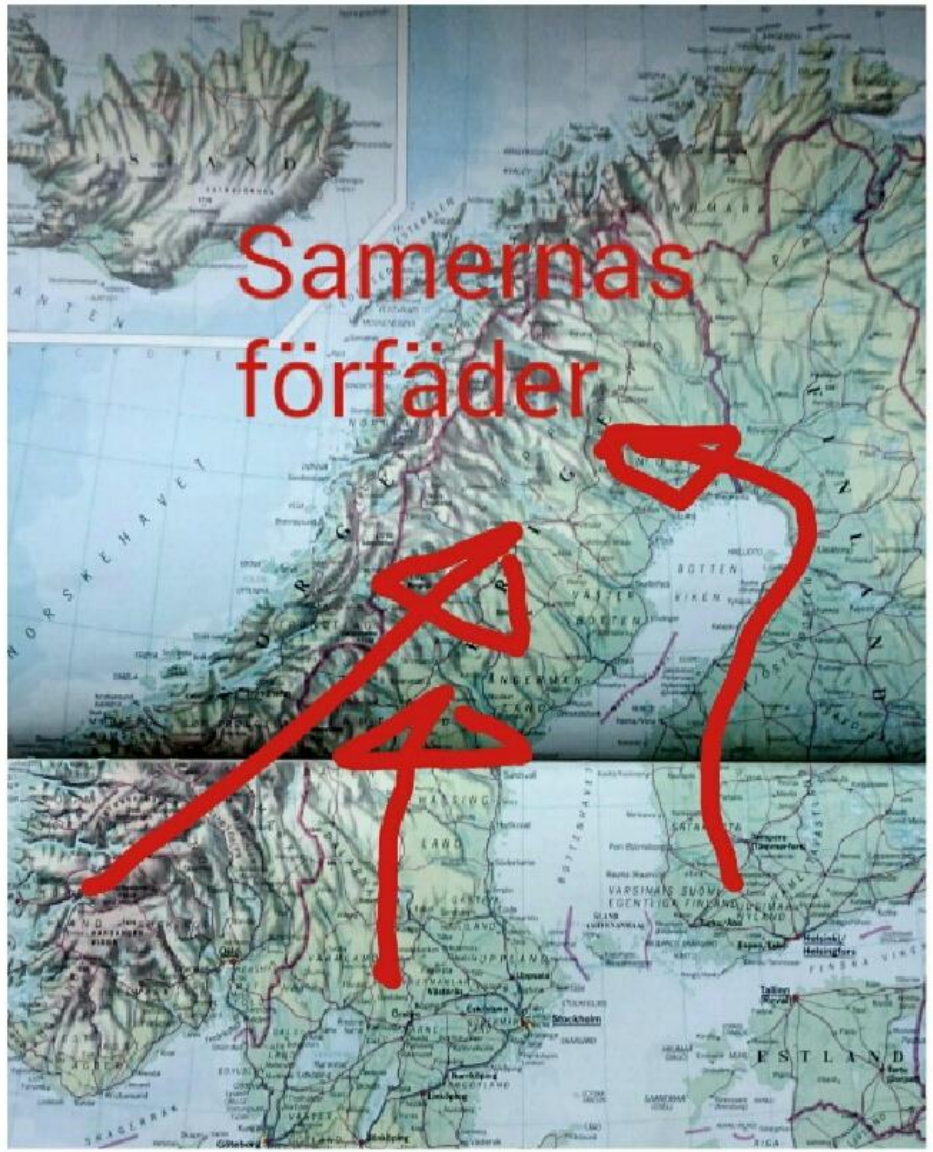

DNA test från 127 st Samiska män har lämnat många svar

DNA mix

Niilo kom från Sydöstra nuv. Finland.
Ivars söner från Mellansverige och kusten I nuv. Finland. Ragnar och Rutgers söner har Anslutit sig senare (500 år sedan jämfört med 1 500 – 2 000 år sedan för Niilo och Ivar.

Språket

Enligt en aktuell indelning finns tio olika samiska språk: sydsamiska, umesamiska, pitesamiska, lulesamiska, nordsamiska, enaresamiska, skoltsamiska, kildinsamiska, akkalasamiska och tersamiska. Nordsamiska och sydsamiska skiljer sig åt ungefär lika mycket som svenska och isländska. Antalet samisktalande har uppskattats till omkring 23 000 personer, varav 12 000 i Norge, 7 000 i Sverige, knappt 3 000 i Finland och 1 000 i Ryssland. De samisktalande är i majoritet i Kautokeino, Karasjoks, Tana och Nesseby kommuner i Norge samt Utsjoki kommun i Finland. Ungefär 75 % (17 000) av de samiskspråkiga talar nordsamiska, 2 000–3 000 lulesamiska, 650 kildinsamiska och 300–500 personer sydsamiska, enaresamiska respektive skoltsamiska. Övriga varieteter har mycket få talare och ytterligare en varietet, kemisamiska, är utdö

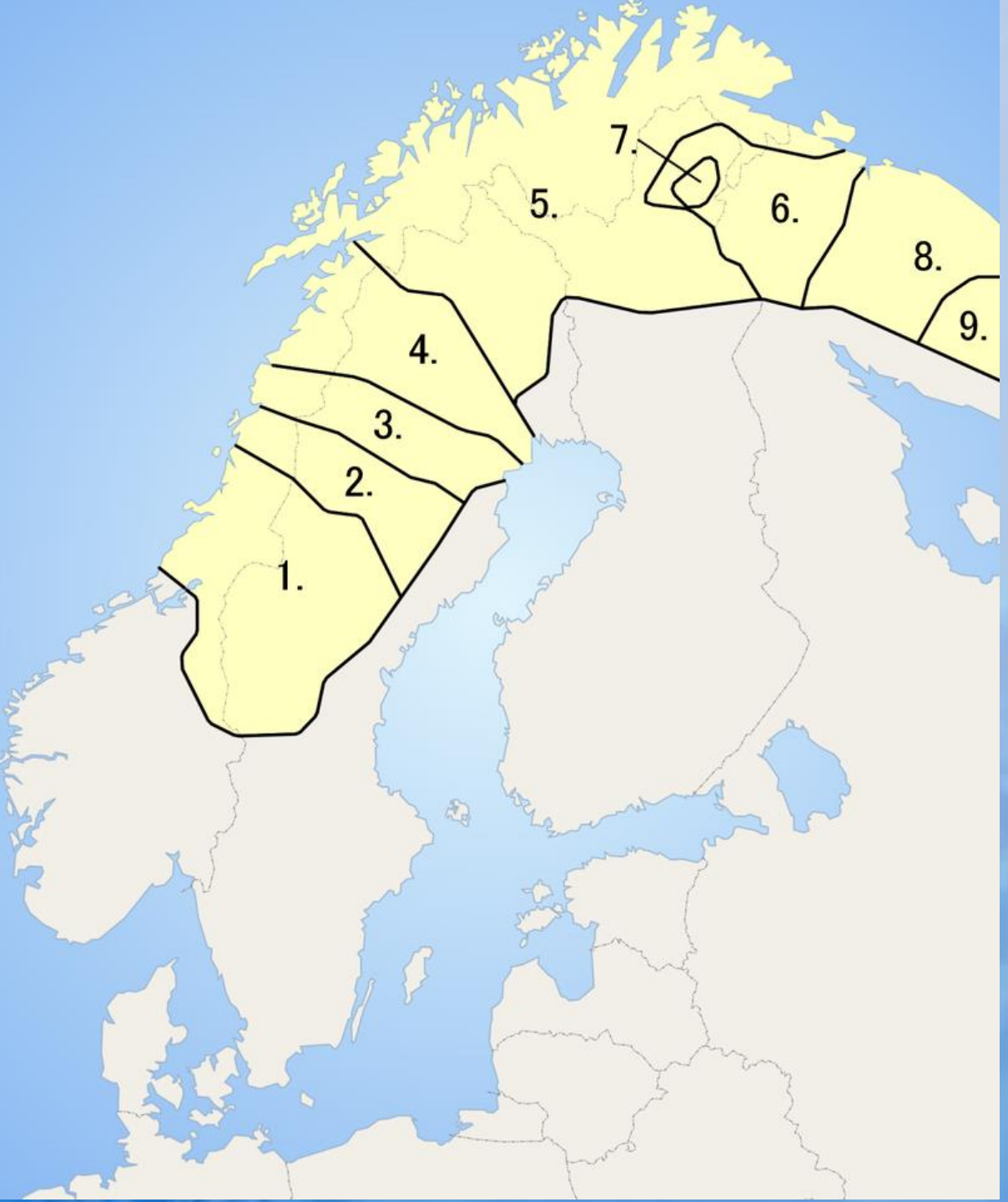

Karta över samiska språk:
1. Sydsamiska 2.
Umesamiska 3.
Pitesamiska 4. Lulesamiska
5. Nordsamiska 6.
Skoltsamiska 7.
Enaresamiska 8.
Kildinsamiska 9. Tersamiska

E.W. Borg en aresamisk alfabetsbok, publicerad 1859.

Foto: Thorncliff, C K

Nordiska museet

En grupp samer på besök i Stockholm.

Nordiska museet

FOTOGRAFERING 1900 - 1910
FOTOGRAF de Perre, A.

Foto: Hernried, Karl Heinz Nordiska museet

Foto: Blomberg, Anton Ambrosius

Nordiska museet

En grupp samer, närvarande vid nykterhetskurser i Stockholm i januari 1905. Sittande kvinna i mitten är Elsa Laula, till vänster om henne Hans Magnus Nilsson och till höger om henne Hans Fjällstedt.

Foto: Lööf, Gurli Nordiska museet

Fru Elisabet Venni, Tjuonajokk, den enda ägaren till motorbåt vid Kaitumälven - utom Andreas Labba - hämtar ner en del av sin insaltade fisk uppe i sin fiskekåta i Paltaluokta. Tomas Pittja hjälper henne."

Foto: Manker, Ernst

Nordiska museet

"Nils Nilsson Skum med sin fosterson Nikolaus Huvva på en fisketur. Nikolaus räcker i land en gädda, som han drivit mot ett nät i vassen. En mindre sjö norr om Sjisjkavare." Lappland, Gällivare socken, Norrkaitum, Sjisjkavare.

"Fiskflygare vid Sitojaure." Två samer och pilot vid sjöflygplan. År 1948.

Foto: Okänd, Nordiska museet

Nordiska museet

Samefamilj utanför tältkåta i Gällivare lappmark. År 1913

Kallas även Pau-Lasse Tuorda. Född 25/12-1847. Död 4/4 1911. Författaren Hans Andersson har skrivit mycket om Pau-Lasse bl.a i boken TUORPON-människor och land i norr. Tillsammans med samen Anders Rassa var han med på Nordenskiölds expedition till Grönland 1883. Där tillrygalaggde han och Rassa 460 km över inlandsisen på 57 timmar. Denna bedrift ifrågasattes av bl.a. Nansen. Varför Nordenskiöldslappet genomfördes året därpå i Jokkmokk med ett 30-tal skidrännare, kanske var det världens första skidtävling. Pau-Lasse segrade på tiden 21 tim 22 min.Sträckan var Purkijaur-Kvikkjokk tur och retur, ca 22 mil. Det finns mycket mer att läsa om denna om inte den första skidtävlingen, så den märkligaste. Pau-Lasse var även en stor vargrännare och björnjägare.

Källa: Ola Okfors, Jokkmokk, 2011.

FOTOGRAFERING 1916

Nordiska museet

FOTOGRAFERING 1916

Foto: Okänd

Nordiska museet

Foto: Manker, Ernst

Nordiska museet

Knut Mickelsson Kitok med familj, samer från Sörkaitum med dräkter influerade från norr, stående framför tältkåta i Suorva av klykstångskonstruktion. Fem barn och en hund. År 1939

FOTOGRAFERING 1890 - 1900 (Uppskattning)

Foto: Kjellström, Rolf Nordiska museet

Samisk kvinna med slaktade renar under höstslakten.
Kuorpak, Jokkmokk socken, Lappland. År 1968

FOTOGRAFERING 1895 (Uppskattning)
FOTOGRAF Janson, Adolf

Familjen Neila Makke Årén från Frostviken, Jämtland utanför samevistet på Skansen.

Några samiska ungdomar vid avresan med rälsbuss efter invigningen av Samernas folkhögskola. Jokkmokk under Nordiska museets Lappmarksundersökning.

FOTOGRAFERING 1949 (Påskrift på montering)
FOTOGRAF Manker, Ernst

Foto: Okänd, Nordiska museet

Nordiska museet

"Rast under flyttningen."
Samiskt par kokar kaffe,
hund i förgrunden.
Jokkmokk, 2 juli 1947.

Foto: Manker, Ernst

Nordiska museet

Lars Nuttis barnkull samt Nils Ommas yngste pojke, Anders (till höger). Barnen sitter i gräset tillsammans. År 1937.

Äldre man och kvinna i samiska dräkter. Karesuando. Foto 1940-50?

Foto: Okänd, Nordiska museet

Nordiska museet

Nomadskolan i Gällivare, Lappland. Elever står på led vid bokhylla. År 1953-55?

Foto: Hernried, Karl Heinz

Nordiska museet

Nomadskolan i Gällivare, Lappland. Interiör från klassrum med elever
År 1953-55?

Foto: Hernried, Karl Heinz

Nordiska museet

Foto: Kjellström, Rolf

Nordiska museet

Renskötsel, sarvjakt.Lars Hotti från Tuorpons sameby. Kuorpak, Jokkmokks sn, Lappland. 1968

Motiv från Rauskasjaure. Härkarna sadlas för fortsatt färd. På bilden ses Per Henning Nutti iförd samisk dräkt. 1950

Mattias Kuoljok sätter på sig näbbstövlar utanför tält, hund i bakgrunden. Sitojaure, Lappland. 1944

Foto: Okänd, Nordiska museet

Nordiska museet

Foto: Manker, Ernst

Nordiska museet

Nordiska museets lappmarksundersökning 1950, Rauskasjaure. "Härkarna släppas på bete under expeditionens matrast".

Foto: Johansson, Runo

Nordiska museet

Besök vid visteskolan i Laimolahti. Lärarinnan, fru Ruong, intendent manker och Olof Turi.Nordiska museets Lappmarksinventering 1943

Foto: Manker, Ernst Nordiska museet

Kristina (Girste) Nutti (född Ponga 1917), hustru till per Henning Nutti, med dottern Ingrid Elisa (född 16/4 1943). Under Nordiska museets Lappmarksinventering

Foto: Manker, Ernst

Nordiska museet

Kapten Hedström i sitt flygplan "Seabee" i samtal med Mattias Kuoljok vid pårrajaure, Sirkas lappby. 1954

FOTOGRAFERING 1867 - 1875 (uppskattning)
FOTOGRAF Eurenius, Wilhelm Abraham

Marja Prost (född Sevä, dotter till Per Sevä), hustru till Vilhelm Prost, mjölkar en ren och ystar renost. 1929

Foto: Manker, Ernst

Nordiska museet

Nordiska museets lappmarksundersökning 1950. "Från expeditionens start: härkarna lastas, och rajden sätter sig i gång." Per Henning Nutti med ren, Kummaätno.

Elin Ragnhild Prost, 4 år, mjölkar en killing. Dotter till Britta och Lars Prost. Vittangi skogslappby, Torne Impk, Karesuando sn, Vikkusjärvi. 1948

Foto: Manker, Ernst

Nordiska museet

Tre generationer samiska kvinnor och barn. Flickorna med dockor i famnen. Britta Prost (född Sevä 1912) med dottern Elin Ragnhild (född 1944), svärmor/faster Susanna Prost (född Sevä) och brorsbarnen Ellen Margareta och Karl Erling. Från Nordiska museets Lappmarksundersökning. 1948

Samer på besök hos Ivar Persson. Edsbyn

FOTOGRAFERING 1890 - 1900

Foto: Rosenberg, C.G.

Nordiska museet

Nomadskola. Fjällgren undervisar samiska barn i skolkåta, Stora Axhögen, Härjedalen. 1930

Morgonbön i Jukkasjärvi nomadskola, Norrbotten. 1955-65?

Bilder från Samemötet i Sorsele 1943.

Foto: Mesch, Borg

Nordiska museet

Samen Johan Turi, författare till "Muitalus Samiid Birra" 1910, en bok om samernas liv. Bildtexten lyder:
"S.k."Bergsingeniören" Johannes Thuri från Talma i Jukkasjärvi S.kn." Talma lappby, Lappland, Torneå lappmark, Jukkasjärvi socken.

Lantbruksmötet. Resan till Mittådalen.

Länsmuseet Gävleborg

FOTOGRAF Häger, P W
FOTOGRAF Häger, Per Willehard (1899 - 1978)

Porträttfoto i helfigur av ungt samiskt par i helgdagsdräkt. Kvinnan bär silversmycken och mannen har en halskrage med tenn- eller silverbroderi.

FOTOGRAFERING 1868 - 1871 (Uppskattning)
FOTOGRAF von Düben, Lotten

Renbensfest på Knaust. Stora benpipor tillagas och sågas upp i köket och avnjuts sedan med hjälp av långa pinnar. En del av gästerna bär samiska dräkter, bland annat schlagerdrottningen Kai Gullmar på första bilden. Vid sin sida har hon källarmästare Gunnar Wilöf.

FOTOGRAFERING 1955
FOTOGRAF Norrlandsbild

Abisko nationalpark, Ole Olsen Saltvand.

Porträtt av Ole Olsen Saltvand, i sin tid kallad "Lapp-Olle". Han var verksam i Abisko nationalpark som guide.

Född 1863 i Trondenes i Norge. Dog 1939 och begravdes då på rallarkyrkogården vid Tornehamn.

Uppskattningsvis är bilden fotograferad sent 1920-tal eller 1930-tal.

Fotografering
FOTOGRAF Paul Rosenius

BRUKNINGSORT Sverige Lappland Karesuando
Karesuando
ACCESSION 1942

Sommardräkt

Könkämä-dalen

Samiska kyrkstaden i Arvidsjaur. Gator mellan kåtor och bodar. Arvidsjaur sn, Pite lappmark, Lappland. 1958

Nordiska museet

Vintermarknad i Jokkmokk. Första veckan i februari, Jokkmokk. Jokkmokks socken, Lule lpmk, Norrbottens län. Bild B.

Foto: Okänd

Nordiska museet

Rallare. Lantz lag utanför sin torvbarack vid Björkliden. Lappland, Jukkasjärvi sn. År 1900

Renhjord i Höge, Indal.

FOTOGRAFERIN
G 1920 - 1940

Foto: Söderström, Petrus

Sundsvalls museum

Same bland renar under höstslakt. Kuorpak, Jokkmokk socken, Lappland, Sverige.

FOTOGRAFERING 1968 (Enligt register)
FOTOGRAF Kjellström, Rolf

Same med renar och ackja. En ung man sitter i ackjan. 1939

Sista bilden